

ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ПЕРСПЕКТИВИ АВТОНОМІЇ МЕДИЧНИХ ВНЗ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ЄКТС

У зв'язку з європейською інтеграцією України та підписанням Болонської конвенції, із 2005 року у вищих навчальних закладах запроваджена кредитно-модульна система навчання. Із 2009 року для вищих навчальних закладів є обов'язковим запровадження основних положень європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) та її ключових документів. Аналіз вад та переваг навчання при кредитно-модульній системі виявив протиріччя між основними вимогами ЄКТС та їх реалізацією. У зв'язку з коадаптацією національної системи освіти до вимог європейських стандартів у ВНМУ ім. М. І. Пирогова, запропоновані зміна підходів щодо організації навчального процесу у світлі кредитно-модульної системи.

Ключові слова: кредитно-модульна система навчання, кредитно-трансферна система, ECTS.

В связи с европейской интеграцией Украины и подписанием Болонской конвенции, с 2005 года в высших учебных заведениях введена кредитно-модульная система обучения. С 2009 года для высших учебных заведений обязательно введение основных положений европейской кредитно-трансферной системы (ЕКТС) и ее ключевых документов. Анализ недостатков и преимуществ обучения при кредитно-модульной системе выявил противоречия между основными требованиями ЕКТС и их реализацией. В связи с коадаптацией национальной системы образования к требованиям европейских стандартов в ВНМУ им. М. И. Пирогова, предложены изменения подходов к организации учебного процесса в свете кредитно-модульной системы.

Ключевые слова: кредитно-модульная система обучения, кредитно-трансферная система, ECTS

In connection with European integration of Ukraine in the of the Bologna idea convention from 2005 year the credit-module educational system for the higher institutions is entered. From 2009 year for the higher educational establishments introduction of fundamental principles of the European credit-transfer system (ECTS) and its basic documents are obligatory. Analysis of defects and advantages of studies by credit-module system exposed contradiction between ECTS and its realization. In connection with the coadaptation of the national system of education to the requirements of the European standards in Vinnitsa National Medical University n. a. by M. Pirogov. proposed change of ways of the relation to organization of educational process in the idea of the credit-module system

Key words: credit-module system teaching, credit-transfer system, ECTS

Вступ. Процес об'єднання Європи супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у всіх сферах, у тому числі й в освітній, що й було задекларовано Україною в основних документах Болонських угод [1]. Головна мета Болонського процесу – інтеграція зусиль наукової та освітньої громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентноспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі. На всіх етапах підписання угод було проголошено, що

цей процес є добровільним, полісуб'єктивним, багатоваріантним, ґрунтується на цінностях європейської освіти та культури, а також враховує і зберігає національні особливості освітніх систем різних країн Європи. Одним з інструментів реалізації цілей Болонського процесу є запровадження європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), яка допомагає вищим навчальним закладам досягти забезпечення якості освіти у світлі євроінтеграції.

Основна частина. Реформування медичної вищої освіти полягає в коадаптації національної та

європейської систем вищої освіти, що має оптимізувати якість підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог [5]. Згідно з наказами МОН та МОЗ України, із 2005-2006 навчального року у ВНМУ ім. М. І. Пирогова впроваджено кредитно-модульну систему навчання (КМС) як одну з форм реалізації основних положень Болонських угод. Основою КМС є модульне викладання дисциплін, надання кредитів дисциплінам та зарахування їх успішним студентам, рейтингова система оцінювання знань студентів за шкалою ECTS та конвертація оцінки в традиційну систему за чотирибальною шкалою. Разом із цим, згідно з наказом МОН України від 16.10.2009 року № 943 та листом МОН України № 1/9-119 26.02.2010 року, у всіх вищих навчальних закладах України запроваджена Європейська кредитно-трансферна система (ЄКТС), метою якої є забезпечення якості вищої освіти та інтеграція національної системи вищої освіти в європейське та світове освітнє співтовариство. ЄКТС передбачає запровадження стандартів, рекомендацій та основних інструментів мобільності для студентів і викладачів Європейського простору вищої освіти. Відповідно до вимог Європейської кредитно-трансферної системи, базовими ключовими документами для вищих навчальних закладів є наявність «Каталогу курсів», «Аплікаційної форми студента», «Угоди про навчання», «Угоди про практичну підготовку та зобов'язання про якість», «Академічної довідки», «Додатку до диплома європейського зразка» [2]. Для університетів ЄКТС створює прозорість навчальних планів, у яких відображена інформація про зміст навчального процесу, надає допомогу при узгодженні програм навчання мобільним студентам, відображає результати навантаження та навчання, разом із цим забезпечує автономію вузам та відповідальність за якість навчання студента. ЄКТС є системою накопичення кредитів, орієнтованою на особу, що навчається та включає опис кредитів, їх перезарахування іншими вузами – партнерами, шкалу ранжування оцінок в системі ECTS та їх конвертацію в національну шкалу. Використання ЄКТС є обов'язковою вимогою при акредитації освітніх програм та навчальних закладів. ЄКТС передбачає самостійність вищого навчального закладу у формуванні компонентів навчального плану, установлення кредитів вибіркової частини змісту освіти, а також можливість обрати форми контролю знань студентів, у тому числі іспит. У Довіднику користувача ЄКТС визначена позиція щодо форм підсумкового контролю із дисциплін, які не виключають такі методи контролю, як іспити. ЄКТС передбачає розрахунок навантаження студента та розподіл кредитів з дисциплін (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять, консультацій, у тому числі й на екзаменаційну підготовку), а на контрольні заходи у вигляді іспитів виділяється один кредит. Слід відмітити, що планування графіку навчального процесу та розкладу навчальних занять, тривалості теоретичного навчання та екзаменаційної сесії є прерогативою вищого навчального закладу, що не заперечує положення ЄКТС. Для виставлення

екзаменаційних оцінок, залікових оцінок (усі заліки диференційовані), захистів, звітів із практики використовується розширена шкала підсумкового контролю. Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, залікових книжок (індивідуальних навчальних планів) студентів та іншої академічної документації. ЄКТС дає можливість користуватись будь-якою шкалою оцінювання, проте доцільним є врахування раніше накопиченого досвіду. Таким чином, організація навчального процесу в усіх вищих навчальних закладах України, у тому числі і медичних, проводиться за кредитно-модульною системою (КМС) та базується на основних положеннях європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС).

Аналіз 7-річного досвіду впровадження КМС у ВНМУ ім. М. І. Пирогова виявив її переваги та недоліки, порівняно з традиційною системою навчання. Перевагами кредитно-модульної системи навчання є підвищення мотивації студентів до навчання, контроль викладача при опануванні практичних навичок та вмінь на кожному занятті, упровадження 7-бальної рейтингової шкали ECTS, що відображає більш об'єктивне оцінювання успішності студентів, значна активізація та оновлення методично-навчального забезпечення – створення нових Типових програм, нових методично-навчальних посібників, тематичних збірників тестів, ситуаційних задач тощо. Відбулись оновлення сайтів університету та кафедр, на яких розміщені всі навчально-методичні матеріали, що дає змогу студентам застосовувати інноваційне дистанційне навчання та значно активізувати самостійну роботу. Разом із позитивними змінами при впровадженні КМС слід відмітити недоліки, які полягають у відсутності затверджених МОН України нового «Положення про впровадження КМС у ВНЗ», уніфікованої нормативно-звітної документації, Положення про нарахування стипендій; деканати та кафедри перевантажені новими формами звітної документації, що часто дублює один одного; співвідношення викладач-студент 1:5 не відповідає дійсності, відсутня університетська клініка, викладачі кафедр мають велике годинне навантаження. Відповідно до планів практичних занять у відділеннях лікарень на клінічних базах часто бракує тематичних хворих, що ускладнює оцінювання теоретичних та практичних знань студентів на кожному занятті. Збільшена кількість студентів у групах на клінічних базах та невеликі приміщення в палатах лікарень не покращують взаємостосунків студентів та пацієнтів, що заважає опануванню практичних навичок та професійних вмінь. Однією з головних причин перешкод в реалізації основних положень КМС є недостатнє фінансування вищої медичної освіти, наслідком яких є складнощі у матеріально-технічному оснащенні та недостатнє стимулювання праці викладачів. Для оптимізації та покращення якості медичної освіти з огляду на чисельні протиріччя при реалізації основних положень КМС у ВНМУ ім. М. І. Пирогова були запропоновані та затверджені вченою радою університету зміни в організації навчального процесу:

1) згідно з новими планами, виробничу практику студенти повинні були проходити впродовж навчального року на клінічних базах лікарень. Враховуючи специфіку проходження виробничої практики, університет виступив ініціатором повернення виробничої лікарської практики студентів 4 та 5 курсів по закінченні весняного семестру, відповідно робочою групою надані пропозиції при створенні Типової програми з проведення виробничої практики;

2) змінені підходи щодо конвертації традиційних поточних оцінок в бали для оптимізації та уніфікації конвертації оцінок. Для всіх дисциплін введена єдина універсальна шкала перерахунку традиційних оцінок із 5-бальної системи в європейську бальну шкалу оцінювання. Слід відмітити, що раніше вага балів, отриманих студентом із різних дисциплін та модулів, що конвертувалися з традиційної 5-бальної шкали оцінювання була різною залежно від кількості занять у кожному модулі, тому уніфікація оцінювання успішності студентів значно зменшує кількість помилок при арифметичному підрахуванні балів викладачами;

3) запроваджено єдину залікову книжку для студентів усіх факультетів очної форми навчання (індивідуальний план студента розрахований на 6 років навчання), яка містить обов'язкову інформацію про результати всіх видів успішності;

4) кафедрам, що викладають дисципліни з предметів ліцензійних тестових іспитів «Крок-1» та «Крок-2» надано завдання розробити навчальні плани та програми адаптовані для введення у 2012-2013 навчальному році класичних комісійних іспитів. Оцінка знань з модулів не залишає у студента загального уявлення про відповідний предмет та не сприяє отриманню довгострокових системних знань. Модульне оцінювання не стимулює студента до усвідомлення програмного матеріалу з дисциплін у цілісному сприйнятті. Питома вага поточного оцінювання (60 %) контролюється викладачем (іноді з малим педагогічним стажем), а підсумковий контроль знань з модуля контролюється досвідченими екзаменаторами (лише 40 % від загальної суми балів), тобто контроль знань студентів викладачем переважає на поточних заняттях по дисциплінам. Адаптація до КМС полягає у проведенні поточного модульного контролю у звичайний спосіб – класичні заліки (відповідно до модулів), що оцінюються за шкалою «120/80» та класичного іспиту. Таки форми контролю оцінювання знань не порушують основні принципи ЄКТС.

Проведені додаткові контрольні заходи в зимову сесію у вигляді класичних іспитів висвітлили позитивну сторону змін в організації навчального процесу, наприклад, зменшена кількість академічної заборгованості (за результатами зимової сесії відповідно в 2011/2012 н.р. академічну заборгованість мали 17,54 % студентів, а у 2012/2013 н.р. після проведення іспитів – 11,42 %), збільшено контроль успішності студентів із боку деканатів, підвищені відповідальності кафедр за результати своєї роботи, контроль завідувача кафедри за якістю викладання, усвідомлення відповідальності з боку студентів, підвищення конкурентності та мотивації серед студентів щодо оцінювання результатів навчання (на тлі останнього розподілу).

Висновки. Аналіз 7-річного впровадження КМС віддзеркалює складний процес оптимізації та складні шляхи впровадження кредитно-модульної системи навчання при реформуванні вищої медичної освіти. Дослідження показали, що з часом відбувається коадаптація національних та інноваційних модульних технологій навчання. Кожен навчальний заклад у країнах Європи використовує свої методології та підходи організації навчання, при реалізації основних принципів та положень ЄКТС [3] За своєю сутністю кредитно-модульна система навчання не тотожна європейської кредитно-трансферної системі, а є одною з багатьох форм та інструментів реалізації ЄКТС. Нова концепція реформування вищої медичної школи України полягає у запровадженні різних форм організації навчального процесу, у тому числі й введення додаткових форм контролю знань студентів у вигляді іспитів, головне завдання – зберегти архітектуру ЄКТС (наявність трансферу накопичувальних кредитів, ключових документів, статистична шкала оцінок ECTS та їх конвертація в національну шкалу). Головна мета впровадження ЄКТС – гармонізація національних освітніх систем вищої освіти в країнах Європи з метою підвищення конкурентоспроможності ВНЗ [4]. Крок за кроком поступово удосконалюються шляхи реформування вищої медичної освіти в Україні, згідно з європейськими стандартами [5]. Вищі навчальні заклади країн Європи реформують свою освіту в національних рамках, але мають виконувати задекларовані Болонськими угодами зобов'язання у світлі основних положень європейської кредитно-трансферної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Визначення критеріїв якості в системі безперервного професійного розвитку лікарів та провізорів на основі концепції кредитів / Ю. В. Вороненко, А. М. Сердюк [та ін.] // Медична освіта. – 2007. – № 3. – С. 11–15.
2. Довідник користувача ЄКТС 2009. Брюссель, 6 лютого 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bologna2009benelux.org>.
3. Комюніке Конференції міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти. (Лондон 16-19 травня 2007 року). – Основні засади розвитку вищої освіти України. – К., 2008. – С. 24–30.
4. Вища медична освіта і Болонський процес : навч.-метод. та інф.-довідк. матеріали наради-семінару для науково-пед. працівників, аспірантів, магістрів (17-19 січня 2005 р.). – Частина I. – Київ, 2005. – С. 112–115.
5. Болонський процес : нарастаюча динаміка і многообразіє (документи міжнародних форумів и мнения европейских экспертов). – М. : Исследовательский проблем качества подготовки специалистов, 2002. – С. 231–234.
6. Система управління якістю медичної освіти в Україні : [монографія] / І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю. В. Вороненко та ін. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2003.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д.пед.н., професор;
Лебідь С. Г., к.пед.н., доцент.

© Полеся Т. Л.,
Мороз В. М.,
Гумінський Ю. Й.,
Фоміна Л. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 27.05.2013 р.

ПОЛЕСЯ Тетяна Леонідівна – доцент кафедри медичної біології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, координатор по університету з упровадження ECTS у ВНМУ, кандидат біологічних наук, доцент.

Коло наукових інтересів: автономія медичних ВНЗ при впровадженні ECTS, кредитно-модульна система навчання.

МОРОЗ В. М. – академік АМН України, професор, д.мед.н., ректор Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова

Коло наукових інтересів: автономія медичних ВНЗ при впровадженні ECTS, кредитно-модульна система навчання.

ГУМІНСЬКИЙ Ю. Й. – д.мед.наук, професор, проректор з навчальної роботи Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Коло наукових інтересів: автономія медичних ВНЗ при впровадженні ECTS, кредитно-модульна система навчання.

ФОМІНА Л. В. – д.мед.наук, професор, зав. навч. відділом Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Коло наукових інтересів: автономія медичних ВНЗ при впровадженні ECTS, кредитно-модульна система навчання.